

Hollán Miklós

A BÜNTETŐ JOGSZABÁLYOK
NEMZETKÖZI SZERZŐDÉSEKKEL
HARMONIKUS ÉRTELMEZÉSE
A FOGLALKOZÁSTÓL ELTILTÁS
VS. FOGLALKOZTATÁSI TILALMAK¹

Az Ünnepelet tudományos munkásságában (már annak kezdeteitől is) jelentős szerepe van azoknak a publikációknak, amelyek a büntetőjog és a nemzetközi jog kapcsolatának különböző aspektusaival foglalkoznak.² Ehhez igazodva választottam az ünnepi kötetbe szánt tanulmányom témájaként a magyar büntető-törvények nemzetközi szerződésekkal harmonikus értelmezését (illetve annak egy részkérdését).

A nemzetközi joggal kapcsolatos (jogalkalmazási és jogértelmezési) kérdések a rendszerváltás utáni időszakban az igazságtétellel kapcsolatos alkotmány-bírósi,³ majd büntetőbírósi⁴ határozatokkal jelentek meg büntetőjogunkban. Ezt követően a jogalkalmazókat és a jogtudományt az a kérdés foglalkoztatta, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE) és az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítéletei mennyiben alkalmazhatók, illetve vehetők figyelembe a büntetőbíróskodás gyakorlatában. Ez releváns kérdésként különösen az önkényuralmi jelkép használata,⁵ a becsület elleni bűncselekmények,⁶ a jogos védelem,⁷ illetve az úgynevezett tényleges életfogytiglani szabadságvesztés⁸

¹ A kézirat lezárva: 2025. január 1.

² Így például POLT 1989; 1992; MOHÁCSI–POLT 1996; POLT 2019.

³ 53/1993. (X. 13.) AB határozat; 36/1996. (IX. 4.) AB határozat.

⁴ Legfelsőbb Bíróság Bf.I.975/2001/5.; Kúria Bfv.1055/2008/5. (BH 2009. 321.)

⁵ Vö. BÁRD 2012; SZOMORA 2013: 50; BÁRÁNYOS 2020.

⁶ Vö. BÁRÁNYOS 2020.

⁷ GÁL 2018: 28–29, 135, 212, 229.

⁸ Kúria Bfv.1812/2014/18.; Kúria Bfv.914/2017. (EH 2018. B6.); 3/2015. számú BJE. Vö. LÉVAY 2012; KARSAI 2014; BÉKÉS 2014; BÁRD–BÁRD 2017; BLUTMAN 2017.

kapcsán jelent meg. A jogfejlődés következő lépcsőfoka pedig az volt, amikor a Kúria – először precedensértékű döntésekben,⁹ majd kollégiumi véleményben is¹⁰ – a foglalkozástól eltiltás büntetés egyik esetkörével kapcsolatos büntető törvényi rendelkezések értelmezésénél figyelemmel volt a gyermekek szexuális kizsákmányolása és szexuális zaklatása ellen (az Európai Tanács keretében) elfogadott egyezményre¹¹ (a továbbiakban: ET Egyezmény).

A következőkben a büntető jogszabályok nemzetközi szerződéssel harmonikus értelmezésének választott (elsősorban a nemzetközi kötelezettség hatókörével kapcsolatos) elvi kérdéseit dogmatikai módszerrel elemzem. Ennek során a foglalkozástól eltiltással kapcsolatos joggyakorlati példákból és az azok meghozatalakor (megalkotásakor) hatályos jogszabályokból indulok ki.¹² Azok tartalmára és a törvényi rendelkezések más módszerekkel való értelmezésére viszont csak annyiban térek ki, amennyiben az tanulmányom tulajdonképpeni témájának megértéséhez feltétlenül szükséges.

ALAPVETÉS

A tanulmány bevezetéseként azokat az alapvető fogalmi kérdéseket elemzem, amelyek segítségével a büntető jogszabályok nemzetközi szerződéssel harmonikus értelmezése a jog (és a jogértelmezés) rendszerében elhelyezhető.

A nemzetközi szerződések és a belső jog értelmezése

A belső jog nemzetközi szerződéssel összhangban történő értelmezését meg kell különböztetni a nemzetközi szerződések értelmezésétől. Az első esetben az értelmezés tárgya a belső jog szabálya, míg a második esetben maga a nemzetközi szerződés. A nemzetközi szerződések értelmezését elsősorban a szerződések

⁹ Kúria Bfv.1160/2020. (BH 2021. 126.); illetve Kúria Bfv.1300/2020. (BH 2021. 156.)

¹⁰ A Kúria Büntető Kollégiumának 1/2021. (V. 13.) BK véleménye.

¹¹ Kihirdette a 2015. évi CXII. törvény.

¹² Külön tanulmányban tárgyalhatók csak azon jogalkotási fejlemények (2021. évi LXXIX. és 2024. évi XXX. törvény), amelyeket a gyermekpornográfia szankcionálása kapcsán a precedensértékű döntések meghozatala, illetve a kollégiumi vélemény megalkotása után fogadtak el.

jogáról szóló, Bécsben 1969. évi május hó 23. napján kelt nemzetközi szerződés 31–33. cikke,¹³ illetve hazai jogunkban a nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról szóló 2005. évi L. törvény 13. §-a szabályozza.

A nemzetközi szerződések értelmezése tanulmányom tárgyának előkérdése, hiszen a belső jogot csak akkor lehet a nemzetközi szerződéssel harmonikusan értelmezni, ha az utóbbi értelmét ezt megelőzően a megfelelő módszerekkel feltárták.

A nemzetközi jog oldaláról

A nemzetközi joggal és nemzetközi szerződéssel harmonikus értelmezés

A nemzetközi jognak a nemzetközi szerződéseken kívüli forrásai (például szokás-jog, általános elvek)¹⁴ is felmerülhetnek a belső jog értelmezésének viszonyítási pontjaként.¹⁵ Ezeknél azonban – mivel ezen jogforrások jellege, illetve belső jogi transzformációja is lényegesen eltérhet a szerződésekétől – a harmonikus értelmezés kapcsán is részben eltérő, részben további (e tanulmányban nem tárgyalható) kérdések merülnek fel.¹⁶

Tanulmányom alapjául egy olyan szerződés és annak olyan rendelkezései szolgálnak, amelyek mögött nem áll nemzetközi szokásjog. Más nemzetközi szerződések (például a háború jogáról szóló hágai egyezmények) egyes rendelkezései a már meglévő szokásjogot kodifikálják.¹⁷ Ezek esetén – mivel az uralkodó álláspont szerint a szerződésben foglalás nem szünteti meg a szokás-jogot¹⁸ – a belső jog értelmezésénél a nemzetközi jog egyszerre több forrásának is jelentősége lehet.

¹³ Kihirdette az 1987. évi 12. törvényerejű rendelet.

¹⁴ Vö. KOVÁCS 2016: 99–101; illetve BRUHÁCS–KIS–MOHAY 2013: 104–107, 169–191.

¹⁵ Így KOVÁCS 2016: 69–70; SÜLYÖK 2012: 34; MOLNÁR 2012; 2013: 226.

¹⁶ A kérdéskör hazai vonatkozásainak elemzésére lásd: HOFFMANN 2011; 2013; 2022.

¹⁷ Vö. NAGY 1999: 42–43.

¹⁸ Vö. NAGY 1999: 44–45.

A nemzetközi szerződés tárgya

A nemzetközi egyezmények szabályozási tárgya igen különböző lehet.¹⁹ A harmonikus értelmezés kapcsán is érdemes megkülönböztetni azokat, amelyek a valamely jelenség (pénzhamisítás, emberkereskedelem) elleni fellépést hangolják össze, mint például az ET Egyezmény, illetve azokat, amelyek célja emberi (alapvető) jogok garantálása (például az EJEE).

A következőkben a harmonikus értelmezés kérdéseit az első csoportba tartozó nemzetközi szerződés (az ET Egyezmény) alapján és annak jellegzetességeire figyelemmel tárgyalom. Ennek kapcsán természetesen irányadók lehetnek azon megállapítások is, amelyek a magyar büntetőjog rendelkezéseinek az EJEE-ével összhangban történő értelmezésével kapcsolatosak. Azonban a harmonikus értelmezésnek is vannak az egyezmények jellegétől és tárgyától függően olyan sajátosságai (például a nemzetközi bíróságok határozatainak vagy az egyezmény implementációját értékelő bizottságok jelentéseinek szerepe), amelyek a nemzetközi szerződések egyik vagy másik csoportjánál eltérően jelentkeznek.

A belső jog oldaláról

A nemzetközi szerződésekkel harmonikus értelmezésnek annak alapján is különböző aspektusai merülhetnek fel, hogy a belső jog milyen rendelkezéséről van szó.

Tanulmányom elsősorban a büntető jogszabályokra (büntető törvényekre) koncentrál, de kitér olyan büntetőjogon kívüli jogszabályok értelmezésére is, amelyek alkalmazása büntetőbíróság általi elítélést feltételez.

Utalni kell azonban arra, hogy ezekhez képest más megfontolások merülhetnek fel akkor, ha nemzetközi (elsősorban emberi jogi tárgyú) szerződések fényében az Alkotmány (vagy az Alaptörvény) rendelkezéseit értelmezzük.²⁰

¹⁹ BRUHÁCS–KIS–MOHAY 2013: 116.

²⁰ Erre lásd: JAKAB–FRÖHLICH 2014: 91.

A NEMZETKÖZI SZERZŐDÉS
RENDELKEZÉSEI ÉS AZOK JELLEGE

A nemzetközi szerződés releváns rendelkezései

A modern nemzetközi egyezmények egy adott jelenség elleni fellépés körében nemcsak a büntetőjogot, hanem más jogágakat érintő rendelkezéseket is tartalmaznak. Ez a kettősség különösen lényeges témánk vonatkozásában.

Az ET Egyezmény egyik rendelkezése alapján „a belső jogával összhangban mindegyik Fél megteszi a szükséges jogalkotási vagy más intézkedéseket annak érdekében, hogy az olyan szakmák gyakorlásának, amelyeknek része a gyermekekkel való rendszeres kapcsolat, legyen feltétele, hogy a jelentkezőket nem ítélték el gyermekek szexuális kizsákmányolásával vagy szexuális zaklatásával összefüggő cselekményekért”.²¹ Egy másik rendelkezése alapján pedig „mind-egyik Fél megteszi a szükséges jogalkotási vagy más intézkedéseket az alábbiak céljából: [...] a jelen Egyezménnyel összhangban meghatározott bármelyik bűncselekmény esetén [...] a tettes ideiglenes vagy végleges eltiltása a gyermekekkel kapcsolatos olyan szakmai vagy önkéntes tevékenység gyakorlásától, amelynek során a bűncselekményt elkövették”.²²

A közvetlen alkalmazhatóságuk hiánya

Az ET Egyezmény mindkét vizsgált rendelkezése alapján a részes államoknak „a szükséges jogalkotási vagy más intézkedéseket” kell megtenniük a nemzetközi kötelezettségnek való megfelelés érdekében.

Az ET Egyezmény hivatkozott rendelkezéseinek tehát nincs úgynevezett önvégrehajtó (a hazai szakirodalomban is bevett angol kifejezéssel *self-executive*) jellege.²³ Amennyiben a nemzeti jog az adott kérdés (például foglalkozástól eltiltás vagy foglalkoztatási tilalom) kapcsán egyáltalán nem tartalmazna rendelkezést, akkor a jogalkalmazó az ET Egyezményre hivatkozással (még akkor sem, ha az ki van hirdetve) nem szabhatna ki büntetőjogi szankciót.

²¹ ET Egyezmény 5. cikk 3. bekezdés.

²² ET Egyezmény 27. cikk 3. bekezdés b) pont.

²³ KOVÁCS 2016: 69–70.

Az ET Egyezmény rendelkezései azonban – ha alkalmazandó jogként nem is, de – a belső jog értelmezésének segédeszközeként megjelenhetnek a magyar bíróságok előtt. Az ugyanis általában is elismert, hogy a jogértelmezés körében olyan normáknak is lehet jelentősége, amelyek adott ügyben nem alkalmazhatók. Gondoljunk csak egy másik büntető tényállás szabályaira a logikai értelmezés körében, vagy egy már hatályon kívül helyezett jogszabályra a történeti értelmezésnél.

*A nemzetközi szerződésből eredő kötelezettség
és teljesítésének eszközei*

Az ET Egyezmény vizsgált cikkei jogalkotási vagy más intézkedéseket írnak elő, amelyek a kitűzött célok eléréséhez szükségesek. Az azokban kitűzött célok olyan jellegűek, hogy azok teljesítéséhez – a magyar jogban mindenképpen – belső jogszabály (a foglalkozástól eltiltás esetén pedig büntető törvény) megléte vagy megalkotása szükséges. A jogalkotáson kívüli intézkedéseknek így csak akkor lehet jelentősége, ha azok (az egyezmény előtt vagy arra tekintettel megalkotott) jogszabályok alkalmazásához kapcsolódnak (azok érvényesülését segítik elő).

Kifejezetten a nemzetközi kötelezettséget teljesítő nem jogalkotási intézkedésnek minősül a bíróságok ítékezésének irányítására (egységességének biztosítására) szolgáló eszközök kiadása, így jogegységi határozat meghozatala, kollégiumi vélemény megalkotása vagy akár egy „precedensértékű” döntés meghozatala (közvetétele) is. Sőt a belső jogszabályok nemzetközi szerződéssel harmonikus értelmezése maga is része – ha azt a részes Fél állami szerve végzi – a nemzetközi kötelezettség teljesítésének.

*A nemzetközi kötelezettség
függősége/függetlensége a belső jogtól*

Az ET Egyezmény vizsgált rendelkezései megfogalmazásaikból is egyértelműen kitűnően valamilyen cél elérésére irányulnak. Az ilyen jellegű nemzetközi kötelezettségek teljesítésénél a részes államoknak különösen széles mozgástere van.

Az ET Egyezmény 5. cikk 3. bekezdése azonban kifejezetten utal arra, hogy a részes államnak „a belső jogával összhangban” kell a foglalkoztatási tilalmakat szabályoznia. Az ET Egyezmény magyarázó jelentése szerint:

„a »belső jogával összhangban« kiegészítés lehetővé teszi az államok számára, hogy a rendelkezést a belső szabályokkal, különösen az elkövetők rehabilitációjára és reintegrációjára vonatkozó rendelkezésekkel összeegyeztethető módon hajtsák végre. Ezen túlmenően ez a rendelkezés nem kíván beavatkozni azon államok különleges jogi rendelkezéseibe, amelyek előírják az elkövetők büntügyi nyilvántartásának egy bizonyos idő elteltével történő törlését.”²⁴

A magyarázó jelentés szerint a „belső jogával összhangban” kitétel az implementációt teszi könnyebbé, abban biztosít – más rendelkezésekhez képest is nagyobb – mozgásteret a részes állam számára. Azonban a szabályozási kötelezettség fenti meghatározása nemcsak a belső jogalkotás, hanem a harmonikus értelmezés körében is lényeges faktor. Ha ugyanis a részes államnak eleve „nemzeti jogának” megfelelően kell teljesítenie az ET Egyezmény 5. cikk 3. bekezdéséből eredő kötelezettséget (mégpedig általában és nem kizárólag az elkövetők rehabilitációjára és reintegrációjára vonatkozó rendelkezések tekintetében!), akkor igen nehéz (csaknem lehetetlen) a nemzetközi szerződéssel harmonikus értelmezés körében – önmagában forgó érvelés nélkül – megtalálni a belső jog azon értelmezését, amelyik a nemzetközi egyezmény 5. cikk 3. bekezdésének megfelel.

A nemzetközi kötelezettség korlátozottságára vonatkozó megszorítást (klauzulát) az ET Egyezménynek a foglalkozástól eltiltással kapcsolatos másik rendelkezése (27. cikkének 3. bekezdése) nem tartalmaz. Az abból levezethető nemzetközi kötelezettség tehát nem függ a belső jogtól, így annak értelmezésénél a fenti aggályoktól mentesen felhasználható.

A NEMZETKÖZI KÖTELEZETTSÉG TÁRGYA ÉS AZ ÉRTELMEZÉS

A nemzetközi kötelezettség tárgyának és a magyar jog ahhoz fűződő viszonyának pontos tisztázása kulcsfontosságú előkérdése a nemzetközi szerződéssel harmonikus értelmezésnek.

²⁴ Explanatory Report to the Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse, para. 57.

A nemzetközi szerződés rendelkezéseinek tárgya

A foglalkoztatási tilalmak

A Kúria az ET Egyezménynek a tanulmányban vizsgált két rendelkezése közül kizárólag az 5. cikk 3. bekezdésére hivatkozott,²⁵ majd ezt követően állapította meg azt, hogy „a nemzetközi egyezményben a magyar állam [...] vállalta a foglalkozástól eltiltás alkalmazhatóságának lehetővé tételét”.²⁶

Az ET Egyezmény 5. cikk 3. bekezdése azonban az elítéléshez fűzött jogkövetkezményekről szól, nem pedig büntetőjogi szankció alkalmazásáról. Ezt támasztja alá az, hogy az 5. cikk 3. bekezdése az ET Egyezmény (megelőző intézkedések című) II. fejezetében található, nem pedig a büntetőjogi rendelkezések között (a VI. fejezetben). Ezt igazolja az ET Egyezmény magyarázó jelentése is, amely szerint az 5. cikk „(3) bekezdés[e] kötelezi a feleket annak biztosítására, hogy a jelentkezőket a gyermekekkel való rendszeres kapcsolattartással járó hivatás gyakorlása előtt átvizsgálják annak biztosítása érdekében, hogy nem ítélték el őket gyermekek szexuális kizsákmányolása vagy szexuális zaklatása miatt. Egyes tagállamokban ez a kötelezettség az önkéntes tevékenységekre is vonatkozhat.”²⁷

Ezt mutatja végül az is, ha az ET Egyezményt összevetjük a 2011/93/EU irányelv 10. cikkével, amely utóbbi kifejezetten hasonló tartamú büntetőjogi szankció szabályozására kötelezi a tagállamokat.

A foglalkozástól eltiltás

Az ET Egyezmény 27. cikk 3. bekezdés b) pontja (amelyről viszont a Kúria említést sem tesz) valóban a foglalkozástól eltiltás büntetőjogi szankciójának alkalmazására kötelez. A szankció büntetőjogi jellegére az egyezmény szövege nem utal, de ilyen kötelezettség fennállására lehet következtetni abból, hogy a rendelkezés az egyezmény rendszerében a büntető anyagi jogi tárgyú (VI.) fejezetben helyezkedik el. Különösen azzal összevetve, hogy más ezen cikkében

²⁵ Kúria Bfv.1160/2020., Indokolás [22]; Kúria Bfv.1300/2020., Indokolás [31].

²⁶ Kúria Bfv.1160/2020., Indokolás [25]; Kúria Bfv.1300/2020., Indokolás [33].

²⁷ Explanatory Report para. 57.

szereplő rendelkezések esetén az ET Egyezmény külön utal arra, hogy az adott szankció büntetőjogi vagy nem büntetőjogi is lehet.

Azonban a 27. cikk 3. bekezdés b) pontja csak olyan esetekre nézve ír elő jogalkotási és más kötelezettséget, amelyeknél az eltiltással érintett foglalkozás kapcsolatos volt az elkövetéssel.

Az ET Egyezmény 27. cikkének 3. bekezdése kifejezetten tartalmazza azt is, hogy a nemzetközi kötelezettség nemcsak a foglalkozástól való „végleges”, hanem az „ideiglenes” eltiltással is teljesíthető.

Részösszegzés

Ha a Kúria mindkét rendelkezést és azok egymáshoz való viszonyát is figyelembe veszi, akkor lényegesen eltérő álláspontot alakíthatott volna ki az ET Egyezmény értelmezése kapcsán. Ezek szerint az ET Egyezmény valóban kötelezi a részes államokat a foglalkozástól eltiltás szabályozására, de ennek alapja nem az 5. cikk 3. bekezdése, hanem a 27. cikk 3. bekezdés b) pontja. Ez utóbbi viszont csak olyan esetekre nézve érvényesül, amikor az elkövetés kapcsolatos volt az érintett foglalkozás gyakorlásával.

A magyar jog rendelkezései

A foglalkozás gyakorlásával kapcsolatos jogkövetkezmények kettőssége a magyar jogot is jellemezte. Abban ugyanis már az ET Egyezmény megalkotását (és magyarországi hatálybalépését) megelőzően is szerepelt az elítéléshez kötött foglalkoztatási tilalom és a foglalkozástól eltiltás büntetése is.²⁸

A foglalkoztatási tilalmak

A foglalkoztatási tilalmakat a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban: Mt.), az 1992. évi XXXIII. törvény (Kjt.) és más (szintén nem büntetőjogi) törvények szabályozták. Alkalmazásuk feltétele (többek között)

²⁸ Ahogy ezt az ET Egyezményt kihirdető 2015. évi XCII. törvény javaslatának indokolása is megerősíti.

a büntetőjogon kívüli jogszabályokban taxatív meghatározott bűncselekmények elkövetése miatti elítélés volt. A büntetőjogon kívüli jogszabályok az érintett bűncselekményeket a Btk. szerkezeti egységeire utalással határozták meg. A hivatkozott tényállások olyanok voltak, amelyeket eleve (minősítésből eredően) bizonyos életkorú (a nemi szabadság és nemi erkölcs elleni bűncselekmények esetén 18. életévét be nem töltött) személyek sérelmére követtek el.²⁹

A magyar jog tartalmazott a foglalkoztatási tilalmak körében olyan rendelkezéseket is, amelyek már a büntetőeljárás megindítását is foglalkoztatási tilalom alapjaként szabályozták.³⁰ A foglalkoztatási tilalmak olyan foglalkozásokra is vonatkoztak, amelyek nem kapcsolódtak az elítélés alapját képező bűncselekmény elkövetéséhez. A foglalkoztatási tilalmak címzettje „a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy nevelését, felügyeletét, gondozását, gyógykezelését végző munkáltató” volt, és a jogkövetkezmény akkor is érvényesült, ha az adott munkavállaló tevékenysége nem ehhez a tevékenységi körhöz kapcsolódott.

A foglalkoztatási tilalmak nemcsak a jogviszony létesítésére, hanem a fenntartására is vonatkoztak.³¹ A foglalkoztatási tilalmak alapvetően ahhoz a tényhez kapcsolódtak, hogy az elkövető a büntettesek nyilvántartásában szerepel.³² Ezt és annak időtartamát a bünygyi nyilvántartásról szóló jogszabály határozta meg, amit az elítéléshez és a Btk. szerinti mentesítés hiányához kötött.³³ A mentesítés időpontját a Btk. szabályai határozták meg.³⁴ A külön jogszabály szerinti foglalkoztatási tilalmak azonban a mentesítéstől számított – a kiszabott büntetéstől függő – külön törvényben meghatározott időtartamig is fennálltak.³⁵

A foglalkozástól eltiltás

A foglalkozástól eltiltás büntetését a Btk. szabályozta. Annak „hagyományos” (már az 1978. évi kódexben is szereplő) változata körében olyan foglalkozástól lehetett az elkövetőt eltiltani, amely a bűncselekmény elkövetéséhez kap-

²⁹ Mt. 44/A. § (1) bekezdés a) pont. Hatályos 2014. július 1. napjától 2021. július 7. napjáig.

³⁰ Mt. 44/A. § (1) bekezdés b) pont. Hatályos 2014. július 1. napjától 2021. július 7. napjáig.

³¹ Mt. 44/A. § (5) bekezdés. Hatályos 2014. július 1. napjától 2021. július 7. napjáig.

³² Mt. 44/A. § (1) bekezdés a) pont. Hatályos 2014. július 1. napjától 2021. július 7. napjáig.

³³ 2009. évi XLVII. törvény (a továbbiakban: Bnytv.) 10. § és 13. § (1) bekezdés.

³⁴ Vö. Btk. 98–104. §. Hatályos 2013. július 1. napjától 2024. június 30. napjáig.

³⁵ Mt. 44/A. § (2) bekezdés a) pont. Hatályos 2014. július 1. napjától 2021. július 7. napjáig.

csolódott.³⁶ A Btk. 52. § (3) bekezdése alapján viszont, amelyet a Kúria ítéletei és iránymutatása elemeztek, olyan foglalkozástól is, amely a bűncselekmény elkövetésével nem állt összefüggésben. Ezen esetkör a „nemi szabadság és nemi erkölcs elleni bűncselekmény” elkövetőjére vonatkozott, ha a bűncselekményét „tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére követte el”. Ennek körében olyan foglalkozás gyakorlásától (vagy egyéb tevékenységtől) tiltották el az elkövetőt, amelynek keretében kifejezetten ő lenne az, aki 18. életévét be nem töltött személy nevelését, felügyeletét, gondozását, gyógykezelését végzi, illetve ilyen személlyel egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyban áll.³⁷

A foglalkozástól eltiltás nemcsak a jogviszony létesítésére, hanem a fenntartására is vonatkozott. A foglalkozástól eltiltással érintett foglalkozás kapcsán jogszabály alapján kötelező nyilvántartási vagy engedélyezési tevékenységet végző szerv ugyanis e büntetést bejegyezi az által vezetett nyilvántartásba, „és gondoskodik arról, hogy az elítélt az eltiltás tartama alatt ne végezessen olyan tevékenységet, amelyetől a bíróság eltiltotta”.³⁸

A foglalkozástól eltiltás határozott ideig tart, vagy végleges hatályú.³⁹ A kiszabott büntetés tartamát a Btk. keretei között az ítélőbíróság határozta meg. Ez alól egyedül a nemi bűncselekményekkel kapcsolatos foglalkozástól eltiltás a Kúria által alkalmazott 2017. december 1. napjától hatályos szabályozása képezett kivételt, amely szerint a foglalkozástól eltiltás csak végleges lehetett.⁴⁰

A foglalkozástól eltiltásra a büntetett előlélethez fűződő hátrányok alóli mentesítés nem terjed ki,⁴¹ e büntetés a hatósági erkölcsi bizonyítványban akkor is szerepel, ha az elkövető büntetlen előéletű.⁴²

A két jogintézmény összefüggései

A két jogintézmény érvényesülési köre és tartama tehát a magyar jogban akkoriban is átfedésben volt egymással, mégpedig úgy, hogy mindkettőnek volt

³⁶ Btk. 52. § (1)–(2) bekezdés.

³⁷ Btk. 52. § (3) bekezdés. Hatályos 2017. december 1. napjától 2021. július 7. napjáig.

³⁸ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról (a továbbiakban: Bv. tv.) 297. § (1) bekezdés.

³⁹ Btk. 52. § (3) bekezdés. Hatályos 2017. december 1. napjától 2021. július 7. napjáig.

⁴⁰ Btk. 52. § (3) bekezdés. Hatályos 2017. december 1. napjától 2021. július 7. napjáig.

⁴¹ Bv. tv. 100. § (2) bekezdés a) pont.

⁴² Bnytv. 71. § (5) bekezdés d) és e) pont, (6) és (7) bekezdés.

saját terrénuma. Kizárólag foglalkoztatási tilalom hatálya alatt állt, akivel szemben akár a büntető jogszabály sérelmével (sőt akár ezen belül annak kötelező rendelkezésének megsértésével) nem szabtak ki foglalkozástól eltiltást. Ezzel szemben csak a foglalkozástól eltiltás hatálya alatt állt, akivel szemben ezt a büntetést kiszabták, de olyan tevékenységet végzett, amelyre szaktörvényi rendelkezés hiányában foglalkoztatási tilalom nem terjed ki (így például önálló tevékenységként zongorakorrepetálás végzése).

A két jogkövetkezménynek a tartama is eltérhetett. Így általánosságban lehetett olyan, aki mivel mentesült a büntetett előélethez fűződő hátrányok alól, már nem áll foglalkoztatási tilalom hatálya alatt, azonban a foglalkozástól el van tiltva, amire a törvényi mentesítése nem terjed ki. Ahogy olyan is lehetett, aki még nem mentesült a büntetett előélethez fűződő hátrányok alól, de a foglalkozástól eltiltása – a Btk. 53. § (3) bekezdésére is tekintettel – már letelt.

A fenti kérdést tovább bonyolítja az, hogy az elkövetéssel össze nem függő foglalkozástól való eltiltást egyes büntetőjogon kívüli törvények egyben a foglalkoztatási tilalom külön esetköreként is szabályozták.⁴³ Ilyen esetben azonban valójában (lényegét tekintve) foglalkoztatási tilalomról van szó, amely a foglalkozástól eltiltás szabályozásán alapul. Ebben az esetben sem mondható tehát az, hogy az elkövetéssel össze nem függő foglalkozástól való eltiltás jogintézménye pótolná a foglalkoztatási tilalmat. Ez szépen látható egyébként abból, hogy ha egy szektorban nem volt (nem lett volna) ilyen külön szabályozás, vagy azt hatályon kívül helyezik, akkor a kétfajta jogkövetkezmény hatóköre továbbra is mindkét irányban elválhatott egymástól.

*A nemzetközi kötelezettségek
teljesítése Magyarországon*

Általában

A jogalkotó a Btk.-ban szereplő foglalkozástól eltiltás, illetve a foglalkoztatási tilalmak összességével kívánta implementálni az egyezményből eredő nemzetközi kötelezettségeket. Az ET Egyezményt kihirdető 2015. évi XCII. törvény indokolása szerint ugyanis

⁴³ Mt. 44/A. § (1) bekezdés c) pont. Hatályos 2014. július 1. napjától 2021. július 7. napjáig.

„az Egyezmény rendelkezéseinek a hazai jogszabályokkal való összhangja a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) elfogadásával megteremtésre került. A Btk. foglalkoztatástól eltiltásra (Btk. 52–54. §) [...] vonatkozó rendelkezései az Egyezmény rendelkezéseinek megfelelnek [...]. Így »a Btk. lehetővé teszi a nemi szabadság elleni bűncselekmény elkövetőjének az eltiltását olyan foglalkozás gyakorlásától vagy egyéb tevékenységtől, amelynek keretében gyermekkorú vagy fiatalkorú személy nevelését, felügyeletét, gondozását, gyógykezelését végzi, illetve gyermekkorú vagy fiatalkorú személlyel egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyban áll«. [...] az egyes törvényeknek a gyermekek védelme érdekében történő módosításáról szóló 2013. évi CCXLV. törvény [alapján] [...] megvalósult, így a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény, a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény [...] szigorítása. Az egyes jogállási törvényekben szigorításra kerültek a foglalkoztatási feltételek, kizárva a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy nevelését, felügyeletét, gondozását, gyógykezelését végző munkáltatóknál való jogviszony létesítését a törvények által felsorolt bűncselekmények elkövetői számára. E szigorítást az új szabályok hatálybalépése előtti, már jogerősen megállapított bűncselekmények elkövetőire is kiterjesztette a módosítás.”⁴⁴

Azonban az indokolás azt sajnos nem nevesítette, hogy az ET Egyezmény egyes cikkeiből eredő szabályozási kötelezettségeknek a magyar jogban pontosan melyik magyar jogintézmény(ek) keretében kívántak eleget tenni. Feltehetően figyelemmel voltak arra a magyar jogi „infrastruktúrára”, amely a szabályozási kötelezettség aktiválódásakor rendelkezésre állt. Így az ET Egyezmény 5. cikk 3. bekezdésének alapvetően az elítéléshez kapcsolódó foglalkoztatási tilalmakkal, míg a 27. cikk 3. bekezdésének a foglalkozástól eltiltás büntetőjogi büntetésével kívánhattak megfelelni.

Ezen jogalkotói szándék (amely esetünkben az indokolás fenti hiányossága miatt csak feltételezhető) sem változtat azonban azon, hogy a jogintézmények viszonyára tekintettel az ET Egyezmény 5. cikk 3. bekezdéséből eredő szabályozási kötelezettséget ténylegesen (és másodlagosan) akár a foglalkozástól eltiltás büntetése, míg az ET Egyezmény 27. cikk 3. bekezdéséből eredőt pedig a foglalkoztatási tilalom is teljesíthette.

⁴⁴ A T/5034. számú törvényjavaslat általános indokolása.

Az ET Egyezmény 5. cikk 3. bekezdéséből eredő kötelezettségek

Az ET Egyezmény 5. cikk 3. bekezdéséből eredő kötelezettséget elsősorban a büntetőjogi elítéléshez kapcsolódó foglalkoztatási tilalmakra vonatkozó rendelkezések teljesítették. Ezek hatóköre számos vonatkozásban meg is haladta a nemzetközi kötelezettséget, így különösen

- ♦ azon esetekben, amikor már a büntetőeljárás megindítása is foglalkoztatási tilalom alapját képezte;
- ♦ amikor a foglalkoztatási tilalom a munkáltató tevékenységére tekintettel olyan munkakört érintett, amelyben a dolgozó 18. életévét be nem töltött személlyel nem állt kapcsolatban;
- ♦ amikor valaki az érintett foglalkozást az elítélésekor már gyakorolta, azaz nem csak jelentkezett az állásra.

A magyar szabályozás szerint a foglalkoztatási tilalom a mentesítéstől számított meghatározott ideig tartott, így összhangban volt az ET Egyezmény 5. cikk 3. bekezdésével, amely – magyarázó jelentéséből is kitűnően – nem követelte meg annak végleges tartamát.

Az ET Egyezmény 5. cikk 3. bekezdéséből eredő alapvetően foglalkoztatási tilalomra vonatkozó szabályozási kötelezettséget a magyar jog a foglalkozástól eltiltás magyar szabályozása [azon belül is a Btk. 52. § (3) bekezdése] segítségével is teljesíthette. Ennek a Kúria által alkalmazott és értelmezett (2017. július 8. napjától hatályos) szabályozása végleges hatályú eltiltásról rendelkezett, így meg is haladta az ET Egyezmény 5. cikk 3. bekezdéséből eredő szabályozási kötelezettséget.

Számos esetben pedig az is megállapítható volt, hogy az ET Egyezmény 5. cikk 3. bekezdéséből eredő kötelezettséget a magyar jogban a foglalkoztatási tilalmak és a foglalkozástól eltiltás párhuzamosan teljesítette.

Az ET Egyezmény 27. cikk 3. bekezdése és a Btk. 52. §-a

Az ET Egyezmény 27. cikk 3. bekezdéséből eredő szabályozási kötelezettséget alapvetően a Btk. 52. § (1) bekezdése szerinti foglalkozástól eltiltás teljesítette, hiszen a törvény kiszabásának feltételeként határozza meg azt, hogy a foglalkozás az elkövetéssel kapcsolatos legyen.

A Btk. 52. § (3) bekezdése viszont, mivel annak alapján az eltiltással érintett foglalkozásnak nem kell az elkövetéshez kapcsolódnia, kívül esik az ET Egyezmény 27. cikk 3. bekezdésében meghatározott nemzetközi kötelezettség hatókörén.

A magyar jogszabályok értelmezése

Az ET Egyezmény 5. cikk 3. bekezdése és a magyar jog foglalkoztatási tilalmai

Az ET Egyezmény 5. cikk 3. bekezdése a büntetőjogi elítéléshez kapcsolódó foglalkoztatási tilalmakra vonatkozó rendelkezések értelmezése kapcsán számításba jön. Természetesen csak abban az esetben, ha a konkrét ügyben a magyar jog rendelkezései átfedésben vannak az ET Egyezményből eredő kötelezettséggel.

Az ET Egyezmény 5. cikk 3. bekezdése és a magyar jog foglalkozástól eltiltásának értelmezése

Az ET Egyezmény 5. cikk 3. bekezdése a Btk. 52. § (3) bekezdése szerinti foglalkozástól eltiltás büntetés nemzetközi szerződéssel harmonikus értelmezése körében is releváns lehet. Még akkor is, ha az abban foglalt nemzetközi szabályozási kötelezettség alapvetően egy másik jogintézményre (a büntetőjogon kívüli, de elítéléshez kapcsolódó foglalkoztatási tilalmakra) vonatkozik. Ennek oka az, hogy az ET Egyezmény 5. cikk 3. bekezdésében szereplő foglalkoztatási tilalomra vonatkozó szabályozási kötelezettséggel (ahogy a magyar jog foglalkoztatási tilalmaival is) a foglalkozástól eltiltás magyar szabályozása (részleges) átfedésben van.

Az átfedéssel érintett körben azonban az egyik jogintézmény (foglalkozástól eltiltás) tekintetében csak abban az esetben lehet szó a nemzetközi szerződéssel harmonikus értelmezésről, ha a magyar jog a másik jogintézményre (a foglalkoztatási tilalomra) vonatkozóan ezzel párhuzamos rendelkezést nem tartalmazna (vagy az nem felelne meg az ET Egyezményből eredő szabályozási kötelezettségnek). Amennyiben viszont a magyar jogban léteznek foglalkoztatási tilalomra vonatkozó rendelkezések (és azok megfelelnek az ET Egyezményből eredő

szabályozási kötelezettségnek), akkor a foglalkozástól eltiltásról szóló magyar szabályok tekintetében az ET Egyezmény 5. cikk 3. bekezdésével harmonikus értelmezés szükségessége nem merül fel. Ekkor ugyanis a magyar jog annak egészét tekintve megfelel a nemzetközi egyezménynek, így nincs indok arra, hogy a jogalkalmazók a magyar állam által vállalt szabályozási kötelezettségnek a foglalkozástól eltiltás értelmezésével tegyenek eleget.

Erre figyelemmel a Btk. 52. § (3) bekezdését – a Kúria álláspontjával szemben – nem kellett és nem is lehetett volna az ET Egyezmény 5. cikk 3. bekezdése alapján értelmezni.

A Btk. 52. § (3) bekezdés 2017. július 8. napjától hatályos szabályozása tekintetében pedig azért sem, mert annak tartalma (a végleges eltiltás következtében) meghaladta az ET Egyezmény 5. cikk 3. bekezdéséből eredő szabályozási kötelezettséget.

Az ET Egyezmény 27. cikk 3. bekezdése és a foglalkozástól eltiltás

Az ET Egyezmény 27. cikk 3. bekezdésének, mivel annak alapján az eltiltással érintett foglalkozásnak az elkövetéshez kell kapcsolódnia, csak a Btk. 52. § (1) bekezdése szerinti (az elkövetéssel kapcsolatos) foglalkozástól való eltiltás értelmezésénél lehetett volna jelentősége. Ezzel szemben a Btk. 52. § (3) bekezdése szerinti (az elkövetéssel nem feltétlenül kapcsolatos) foglalkozástól való eltiltásnál nem. Az utóbbi rendelkezés 2017. július 8. napjától hatályos szabályozása tekintetében pedig azért sem, mert annak hatóköre (a végleges eltiltás következtében) is meghaladta az ET Egyezmény 27. cikk 3. bekezdéséből eredő (kifejezetten ideiglenes eltiltással is teljesíthető) szabályozási kötelezettséget. Így – legalábbis a harmonikus értelmezés kapcsán⁴⁵ – nem tekinthető problematikusnak az, hogy a Kúria precedensértékű határozatai és büntető kollégiumának véleménye a Btk. 52. § (3) bekezdése kapcsán nem hivatkozott az ET Egyezmény 27. cikk 3. bekezdésére.

⁴⁵ A nemzetközi szerződés értelmezése tekintetében viszont a 27. cikk 3. bekezdésére – amint arra fentebb utaltunk – figyelemmel kellett volna lenni.

ÖSSZEGZÉS

A büntető jogszabályok nemzetközi szerződéssel harmonikus értelmezésének hazánkban mindenképpen az egyik mérföldköve volt, amikor a foglalkozástól eltiltás büntetés egyik [a Btk. 52. § (3) bekezdése szerinti] esetkörének értelmezésébe a Kúria precedensértékű döntései, illetve kollégiumi véleménye bevonta a gyermekek szexuális kizsákmányolása és szexuális zaklatása elleni egyezményt. A Kúria ennek során láthatóan fel kívánta tárni a releváns nemzetközi kötelezettségek jellegét és tárgyát is, de ezen törekvése – sajnálatos módon – több vonatkozásban nem járt sikerrel.

Egyrészt nem volt figyelemmel arra, hogy az ET Egyezmény 5. cikk 3. bekezdése alapján a nemzetközi kötelezettség hatóköre korlátozott, azaz a nemzeti jogtól függ. Ha viszont a részes államnak eleve „nemzeti jognak” megfelelően kell a nemzetközi egyezménynek megfelelnie, akkor igen nehéz (csaknem lehetetlen) a harmonikus értelmezés körében kiválasztani azon normatartalmat, amelyik a nemzetközi egyezménynek jobban megfelel.

Másrészt a Kúria nem fordított figyelmet arra, hogy az ET Egyezményben párhuzamosan szerepelnek a foglalkoztatási tilalmakra és a foglalkozástól eltiltás büntetésre vonatkozó rendelkezések. Ha ugyanis ezt észleli, akkor látható lett volna az is, hogy nem az ET Egyezménynek a Kúria által hivatkozott 5. cikk 3. bekezdése, hanem a 27. cikk 3. bekezdés b) pontja kötelezi a részes államokat a foglalkozástól eltiltás szabályozására. Ez utóbbi viszont csak olyan esetekre nézve érvényesül, amikor az elkövetés kapcsolatos volt az érintett foglalkozás gyakorlásával.

A magyar jog foglalkozástól eltiltásra vonatkozó rendelkezését [Btk. 52. § (3) bekezdés, hatályos 2017. december 1. napjától] a Kúria az ET Egyezmény foglalkoztatási tilalmakra vonatkozó rendelkezése (5. cikk 3. bekezdése) alapján értelmezte. Ez nem önmagában, hanem csak azért tekinthető módszertanilag problematikusnak, mert az ET Egyezmény 5. cikk 3. bekezdéséből eredő nemzetközi kötelezettséget a foglalkoztatási tilalmak magyar szabályozása is teljesíti (sőt azt meg is haladja). Így viszont nem kellett (és nem is lehetett) az ET Egyezmény 5. cikk 3. bekezdéséből eredő szabályozási kötelezettségnek a foglalkozástól eltiltás szabályainak értelmezésével eleget tenni.

Az ET Egyezmény 5. cikk 3. bekezdése a magyarázó jelentés kapcsolódó része alapján bizonyosan nem követeli meg azt, hogy a nemzeti jog az illetőt véglegesen elzárja a foglalkozás gyakorlásától. Ennek ellenére a precedensértékű

döntések, illetve kollégiumi vélemény az ET Egyezmény ezen rendelkezésére – módszertanilag aggályosan – egy olyan hazai szabályozás [Btk. 52. § (3) bekezdés, hatályos 2017. december 1. napjától] értelmezésénél hivatkozott, amely szerint a foglalkozástól eltiltás végleges.

A jövőre nézve csak remélni lehet, hogy az elemzett ítéletek és a kollégiumi vélemény örökségeként a belső büntetőjog nemzetközi jog felé fordulásának üdvözlendő igénye marad meg, de kiküszöbölődnek (gyermekbetegségnek bizonyulnak) a nemzetközi szerződéssel harmonikus értelmezés azon módszertani hibái, amelyekre tanulmányomban rámutattam.

IRODALOMJEGYZÉK

- BÁRÁNYOS Bernadett (2020): Kényes egyensúlyozás az ingoványos talajon, avagy az Emberi Jogok Európai Bírósága ítéleteinek jelentősége a büntető jogalkalmazásban. *Magyar Jog*, 67(6), 347–357.
- BÁRD Károly – BÁRD Petra (2017): Összhang vagy kollízió? Hol tart Magyarország 25 évvel az EJEE-hez való csatlakozás után a strasbourgi elvárásoknak való megfelelésben? *Állam- és Jogtudomány*, 58(4), 10–40.
- BÁRD Petra (2012): Strasbourg kontra Magyarország avagy az Európai Emberi Jogi Egyezmény esete a magyar jogrenddel a Fratanoló ügy kapcsán. In *Kriminológiai Közlemények*. 71. kötet. Budapest: OKRI, 145–204.
- BÉKÉS Ádám (2014): Életfogytig tartó vita? – Tennivalók egy strasbourgi döntés kapcsán, *Iustum Aequum Salutare*, 10(2), 5–12. Online: <https://ias.jak.ppke.hu/20143sz/01.pdf>
- BLUTMAN László (2017): Büntető jogegységi határozat a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésről. A nemzetközi jog a büntetőeljárásban. *Jogesetek Magyarázata*, 8(3), 33–39.
- BRUHÁCS János – KIS Kelemen Bence – MOHAY Ágoston (2013): *Nemzetközi jog*. Budapest: Ludovika.
- GÁL Andor (2019): *A jogos védelem teleologikus megközelítésben*. Szeged: Iurisperitus.
- HOFFMANN Tamás (2011): A nemzetközi szokásjog szerepe a magyar büntetőbíróságok joggyakorlatának tükrében. *Jogelméleti Szemle*, (4), 72–98.
- HOFFMANN, Tamás (2013): Trying Communism through International Criminal Law? The Experiences of the Hungarian Historical Justice Trials. In HELLER, Kevin – SIMPSON, Gerry (szerk.): *The Hidden Histories of War Crimes Trials*. Oxford: Oxford University Press, 229–247. Online: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199671144.003.0011>
- HOFFMANN Tamás (2022): A nemzetközi büntetőjogi normák alkalmazásának kihívásai a magyar bírósági gyakorlatban. In BÁRD Petra (szerk.): *Liber Amicorum Bárd Károly*. Budapest: L'Harmattan, 158–172. Online: <https://doi.org/10.56037/978-963-414-843-2>
- JAKAB András – FRÖHLICH Johanna (2014): Alkotmányjogi érvelés az Alkotmánybíróság gyakorlatában. *Alkotmánybírósági Szemle*, 5(2), 83–103.

- KARSAI Dániel (2014): Az Emberi Jogok Európai Bíróságának határozata a tényleges életfogytiglani szabadságvesztésről. *Jogesetek Magyarázata*, 5(1), 70–77.
- KOVÁCS Péter (2016): *Nemzetközi közjog*. Budapest: Osiris.
- LÉVAY Miklós (2012): Az Emberi Jogok Európai Bírósága a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésről. *Jogesetek Magyarázata*, 3(3), 74–78.
- MOHÁCSI, Péter – POLT, Péter (1996): Estimation of War Crimes and Crimes Against Humanity According to the Decision of the Constitutional Court of Hungary. *International Review of Penal Law / Revue internationale de droit penal*, 55(1–2), 333–344.
- MOLNÁR Tamás (2012): Két kevésbé ismert nemzetközi jogforrás helye a belső jogban: a nemzetközi bíróságok döntései, valamint az egyoldalú állami aktusok esete a magyar jogrendszerrel. *Közjogi Szemle*, 5(3), 1–7.
- MOLNÁR Tamás (2013): *A nemzetközi jogi eredetű normák beépülése a magyar jogrendszerbe*. Budapest–Pécs: Dialóg Campus – Dóm.
- NAGY Károly (1999): *Nemzetközi jog*. Budapest: Püski.
- POLT Péter (1989): Nemzetközi bűnözés, nemzetközi büntetőjog. *Belügyi Szemle*, 27(5), 28–34.
- POLT Péter (1992): Nemzetközi büntetőjog és emberi jogok. *Társadalmi Szemle*, 47(10), 45–53.
- POLT Péter (2019): Nemzetközi bűnügyi együttműködés újabb fordulat előtt. *Miskolci Jogi Szemle*, 14(2/2. Klnsz.), 331–340. Online: www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/6603/31_polt-peter_t%C3%B6rdelt.pdf
- SULYOK Gábor (2012): A nemzetközi jog és a belső jog viszonyának alaptörvényi szabályozása. *Jog–Állam–Politika*, 4(1), 17–60.
- SZOMORA Zsolt (2013): Dogmatikai és alkotmányjogi megjegyzések a gyűlölet-bűncselekmények büntetőjogi szabályozásához. *Belügyi Szemle*, 61(12), 36–51. Online: <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.12.v61.i2013.pp36-51>

